

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מצורע

(חלק יז — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת תזריע-מצורע, כט ניסן-ה אייר, ה'תשפ"א (ב)

לזכות
החתן התמים הרב מנחם מענדל והכלה מרת ריזל שיחיו
שלמה
לרגל נישואיהם בשעה טובה ומוצלחת
בדר"ח אייר, ה'תשפ"א

נדפס על ידי ולזכות הוריהם
הרה"ח ר' יצחק וזוגתו מרת רחל שרה שיחיו שלמה
הרה"ת ר' שמעי' וזוגתו מרת שרה רבקה שיחיו קרינסקי

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מצורע

דָּאָרף מען פֿאַרשטיין: „תנוך“ איז טאָ-
קע ניט קיין לשון הרגיל בתורה³, אָבער
דער וואָרט שטייט שוין דאָך פריער אין
חומש – אין פ' צו' און פריער נאָך בפ'
תצוה⁵; און נאָכמער: אין פ' תצוה איז
רש"י מפרש דעם וואָרט, „תנוך, הוא הס-
חוס האמצעי“ שבתוך האוון שקורין טנ-
רוס⁷ – היינט וויבאלד אַז רש"י האָט
שוין פריער אָפגעטייטשט דעם פירוש
פון „תנוך“, פֿאַרוואָס דאָרף ער עס דאָ
איבער/חזרין?

רכה של אוון – פרש"י שם, משמע שחסוס –
„תנוך האוון“ (פרש"י שם), כולל כל העליונה
כהתוירט וכו'. כי לשון חסוס ותנוך אפטר
לפרש גם על העליונה, אבל פי' „תנוך“ ו„חסוס“
מצ"ע לפרש"י הוא גדר האמצעי ממש כפרישה
וט"ז שם. אבל לפ"ז צ"ל שמ"ש הט"ז שם הוא רק
בפי' לשון תנוך (בפרש"י) ולהלכה ס"ל שנפגמה
בחסרון מן התנוך (שבשו"ע שם) הוא כל העליונה
(הקשה) של האוון, שהרי מפרש סיום לשון השו"ע
ולא העור שבשפת האוון כפרש"י בכורות באלי
רכה – ע"ד מ"ש הרי"א האמליר (נדפס ב„גידיל
תורה“ נ"י תשרי תשל"ח ע' לו. וראה שם ע' מב
תשובת הרד"ל). אבל בשו"ת הצ"צ שם מוכח לא
כן בט"ז. וראה לקמן הערה 13. 37. ואכ"מ.

3) ראה ראב"ע תצוה שם „אין לו ריע“.

4) ח, כג. כד.

5) כט, כ.

6) כ"ה בדפוס א' וב' ובכו"כ כתי' רש"י.
ומזה משמע כנ"ל בתוירט וצ"צ שכל העליונה
נק' „חסוס“. ובדפוסים אחדים „הוא הסחוס
גדר האמצעי“.

7) כ"ה ברוב הדפוסים ובדפוס ב'. וכ"ה
בפרשתנו בדפוס ב' (טינרוס), ובדפוס ראשון הוא
כבפרשתנו „טינדרוס“. ויש גורסים בפרש"י תצוה
ופרשתנו „טינדרין“. וכ"ה בפרש"י בכורות לו,
א ד"ה הסחוס. וברע"ב שם „טינדריס“. וברגמ"ה
בכורות שם כבפרשתנו „טינדרוס“.

א. פון פסוקי „ולקח הכהן מדם האשם
ונתן הכהן על תנוך אוון המטהר וגו'“
איז רש"י מעתיק דעם וואָרט „תנוך“
און איז מפרש „גדר אמצעי שבאוון,
ולשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורים
לו טנדרוס“².

1) פרשתנו יד, יד.

2) מפשטות לשון רש"י משמע שכוונתו להגדר
שבאמצע האוון לפני נקב האוון כמ"ש בפרישה
לטור יו"ד סי' שט סק"ז. ט"ז שם סק"ד. וכן מוכח
מלשון רש"י בפ' תצוה (שהובא לקמן בפנים)
„שבתוך האוון“. ולפי"ז הוא דלא* כת"א כאן (יד.
יז. כה. כח) „רום אודנא“ (וכן תרגם עה"פ בפ'
תצוה ופ' צו דלקמן בפנים. ועד"ז הוא במכילתא
דרשב"י משפטים כא, ו: בגובה שבאוון), כ"א
כתיב"ע כאן (ופ' תצוה וצו שם)**.

ולהעיר משר"ט צ"צ חיר"ד סי' רכט (ראה שם
מתוירט ולחם חמודות רפ"ו דבכורות) דמוכח
מפרש"י בש"ס דגובה של אוון נק' סחוס (הל'
שהובא ברש"י גם בפ' תצוה שם), ומשמע גם
מפרש"י (בכורות מ, ב) דעליונה של אוון כולו נק'
תנוך, ועפי"ז יש לפרש ל' „תנוך“, וגדר האמצעי
שבאוון, גם לפי הת"א עיי"ש בארוכה*** –
ולכאורה בפירוש המלה ובמציאות אין לחלק בין
פירוש רש"י עה"ת לפרש"י על הש"ס.

אבל י"ל דמכיון שמפורש במשנה (שם לו, א)
לענין מום „מן החסוס אבל לא מן העור“ (אלי

*) ולא כדעת הגאון (שהובא בראב"ע תצוה
כט, כ) „הך הדבק בעגול האוון“. וברד"ק (בספר
השרשים ע' תנך) הך אשר בקצה האוון. ועד"ז
בש"ך עה"ת בפ' צו. וראה פי' ז"ר (הובא לקמן
הערה 25).

** עה"פ כאן (וכן בפסוק כה. כח דלקמן) תרגם:
על גדיא מיצעא דאודנא. בפסוק יז: על חסוס
דאודנא. וכן תרגם בתצוה כט, כ. בצו ח, כג:
על חסוס אודנא דאהן דהוא גדיא דמצינאה.
ובפסוק כד שם: גדיא מיצעא.

*** ולהעיר מחדש לגובה של אוון. ובמדד הגדול
תצוה שם: זה רום של און שהוא גדר האמצעי.

וואָרט „בוהן“ שלאַחֲז״ו אין פּסוק, וואָס אין פ' תּצוה איז ער מפרש „הגודל בפרק האמצעי“, מש״כ בפרשתנו זאָגט ער בלויז „גודל“ – איז]

אין זיין פירוש דאָ איז רש״י מוסיף און משנה לגבי זיין פירוש אין פ' תּצוה, ער לייגט צו (א) „ולשון תנוך לא נודע לי“. (ב) „הפותרים קורים לו כו“ – מוז מען זאָגן, אָז רש״י מיינט דאָ צו מפרש זיין אַ ניינעס ענין אין „תנוך“ וואָס איז נוגע צו וויסן דוקא אין אונזער פרשה.

ג. אויך דאָרף מען פאַרשטיין:

(א) וואָס מיינט רש״י מיט „לשון תנוך לא נודע לי“: אויב עס באַצײט זיך צו דעם וואָס אינעם לשון „תנוך“ איז ניטאָ קיין משמעות אָז דאָס איז דער „גדר אמצעי שבאוזן“ – זיינען דאָך דאָ אַ סך נעמען אין חומש וואו ס'איז ניטאָ קיין שייכות צווישן דעם וואָרט מיטן תוכן וואָס דער וואָרט איז מתאר [און ווי מ'זעט אין דעם פסוק גופא: ביים וואָרט „בוהן“, וואָס רש״י טייטשט אָז דאָס מיינט „גודל“, און זאָגט ניט „לשון בוהן לא נודע לי“, כאַטש ער בריינגט ניט אַ שייכות צווישן „בוהן“ און „גודל“].

(ב) פאַרוואָס זאָגט ער „לא נודע לי“ – אַ ביטוי בלתי רגיל אין רש״י – און ניט (ווי ער זאָגט אין אַנדערע ערטער), „לא ידעתי“ וכיו"ב?

(ג) מיט „הפותרים קורים לו טנדרוס“ מיינט רש״י בפשטות¹¹ אָז דאָס איז דער „לעז“¹² פון „תנוך“ – האָט דאָך רש״י

11 בספר זכרון בפרש״י כאן „אומר והפותרים קורין לו טנדרוס לא ידעתי אם היא ארמית או עברית ולכן לא נודע לי לשון תנוך לדעת הפותרים.“

12 ברע"ב בכורות שם „בלעז“. וברגמ"ה שם „שלועזים טנדרוס“. וראה ס' השרשים לרד"ק שם.

וממנ"פ: אויב עס איז דאָ אַ טעם פאַרוואָס רש״י באַנוגנט זיך ניט מיט זיין פירוש אין פ' תּצוה און דאָרף עס אי-בער'חזרין דאָ, ווען דער פסוק זאָגט נאָכ-אַמאָל דעם לשון „תנוך“, האָט עס רש״י געדאַרפט איבער'חזרין פריער אין פ' צו?

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט פאַר-ענטפערן אין פשטות: דאָרטן (אין פ' צו) באַוואָרנט רש״י אין אָנהויב⁸, אַז „כל הענין הזה דפרשת המילואים פירשתי בואתה תצוה“, ובמילא דאָרף ער אויך ניט איבער'חזרין דעם טייטש פון „תנוך“, ווייל ער איז שוין מפורש אין פ' תּצוה וואו ס'רעדט זיך וועגן זעלבן ענין; מש״כ אין אונזער פרשה וואו דער וואָרט ווערט געבראַכט בשייכות צו אינ-גאַנצן אַן אַנדער ענין.

אַבער עס איז נאָך אַלץ ניט פאַר-שטאַנדיק, וואָרום פון לשון רש״י דאָ איז קלאָר, אַז ער איז ניט בלויז אויסן צו איבער'חזרין דעם זעלבן פירוש פון „תנוך“ ווי אין פ' תּצוה – ווייל

[נוסף אויף די שווערקייטן: (א) פאַר-וואָס דאָרף רש״י איבערהויפט אי-בער'חזרין דעם טייטש פון אַ וואָרט וואָס ער האָט שוין פריער אָפגעטייטשט: (ב) אפילו אויב יע איבער'חזרין⁹ – וואָלט געווען גענוג צו מפרש זיין בקיצור¹⁰ „גדר אמצעי שבאוזן“ (ע"ד ווי ביים

(8) ת.ה.

(9) כיון שהוא לשון בלתי רגיל ויתכן שהבן חמש למקרא) לא יזכור מה שפירש ב190 חומש שלפנ"ז.

(10) וכמו שמצינו כמ"פ בפירוש רש״י שחזור ומפרש פירושו בקיצור פעם ב' מה שכבר פירש לפנ"ז (בחומש) באריכות יותר. וכ"ה בנדוד' שבתחלת פירושו מקצר לגבי פ' בפ' תצוה שכתב שם „הוא הסחוס האמצעי שבתוך האוזן.“ ובפרשתנו רק „גדר אמצעי שבאוזן.“ אבל כאן בהמשך פירושו מוסיף ומשנה כדלקמן בפנים.

לעכן תואר – „הפותרים”¹⁵ – און ניט (א לשון הרגיל) „המפרשים”, „המחב־רים” וכיו”ב (ע”ד¹⁵ לשון רש”י: מנחם בן סרוק פרשו, חברו כו.).

ד. דער ביאור בכל זה:

דאָס וואָס רש”י זאָגט דאָ „ולשון תנוך לא נודע לי” מיינט ער דערמיט (אַז ע”פ פשוטו של מקרא – וואָס דאָס איז דרכו פון פרש”י בתורה, דאָרף מען) שולל זיין דעם פירוש פון תו”כ דאָ אויפן אָרט, לויט וועלכן ס’איז מובן די שייכות צווישן „תנוך” און „גדר אמצעי” (כדלקמן סעיף ה); וויבאָלד אַז דער ביאור פון תו”כ איז ניט ע”פ פשוטו של מקרא, דעריבער איז עס רש”י שולל דורכן זאָגן „ולשון תנוך לא נודע לי”.

און דאָס וואָס רש”י דאָרף שולל זיין דעם פירוש פון תו”כ (הגם אַז בכלל איז ער ניט שולל פירושים, נאָר גלייך מפרש לפי פשוטו, ניט קוקנדיק ווי דער פירוש איז אין חלק ההלכה וכו’ פון תורה) – וואָרום היות אַז כמה וכמה פירושי רש”י אין אונזער פרשה (און אין ספר ויקרא בכלל) זיינען גענומען פון תורת כהנים, ווי רש”י אַליין צייכנט אָן ביי אַ צאָל פון זיי; און נאָכמער – אין פריערדיקן פסוק ברענגט רש”י די התחלה פון אַ פירוש פון תו”כ און זאָגט „וכו’ בתורת כהנים”¹⁶, אַז מ’זאָל מעיין זיין אין תו”כ דעם המשך הפירוש –

(15) הלשון „פתרון” וכיו”ב נמצא כבר בפרש”י לפניו, ראה לדוגמא: בא יוד, כא. יתרו כ, ה. משפטים כא, יג. שם כג, ב. תרומה כה, יב. שם, מ. שם כז, ד.

אבל ברוב מהגיל פ”י „פתרון” היינו פירוש וביאור המקרא או התיבה שאינו מפורש בכתוב, משא”כ בנדו”ב.

(15*) לך טו, ב. ויצא ל, ח. שם, מא. ובכ”מ.

(16) ובדפוס ב’, „כדאיתא בתו”כ”.

געדאַרפט זאָגן (כדרכו בפירושו) „ובלעז קורין לו טנדרוס” (אַדער: טנדרוס בלעז)¹³.

[וואָרום ס’איז שווער צו זאָגן, אַז פונקט דער לעז פון דעם וואָרט האָט רש”י בעצמו ניט געוואוסט און געמוזט אָנקור מען צו „פותרים” אַז זיי זאָלן אָפטייטשן דעם וואָרט אויף „לעז”].

ד) אפילו אויב מ’זאָל געפינען אַ הסברה פאַרוואָס רש”י זאָגט ניט דעם לשון „בלעז”¹⁴, איז נאָך אַלץ ניט מובן וואָס ער נוצט דוקא אַזאַ ניט געוויינט

(13) זה שכתב רש”י „קורין לו” (וכן בפ’ תצוה: שקורין טנדרוס) ולא כתב טנדרוס בלעז, כדרכו בכ”מ – לכאורה אפשר לומר שהוא בכדי שנדע בדיוק מקומו באזון כי בלשון „החסוס” מצ”ע וגם בלשון „גדר) אמצעי שבאזון” אפשר לפרש שכולל כל חלק הקשה שבאזון* כפי התיו”ט והצ”צ בפירושו רש”י על הש”ס „כנ”ל הערה 2, 6). אבל (נוסף על הנ”ל בהערה 2 הרי: א) גם במשנה בש”ס בכורות לו, א ד”ה החסוס (שבו מפרשים דעת רש”י כנ”ל) כתב „שקורין טנדרין”. (ב) בפרש”י תצוה מפורש (לכל הדפוסים) „שבתוך האזון” ואין מקום לטעות. ולהעיר מלשון אדה”ז בשו”ע סוף הל’ מכירת חמץ שלאחרי הל’ פסח. ואכ”מ. וראה לקמן הערה 37.

(14) ראה גם פרש”י בראשית א, כז. נח יא, ג. ויצא ל, לו. ועוד. וראה הערה 11. ובתחלת הערה שלפניו.

(* לכאורה משמע כן גם בפיה”מ להרמב”ם נגעים פי”ד מ”ט (וראה פיה”מ הוצאת הרב קאפאח). ועפ”מ”ש בצ”צ פי’ „גדר אמצעי שבאזון” י”ל שכן ס”ל להרמב”ם גם בפ”ז מהל’ ביאת המקדש ה”ב, ובריש פיה”מ מהל’ מחזורי כפורה. ולא כמש”כ בתיו”ט בכורות שם. ועפ”ז מתורצת קושיתו על הכס”מ בהל’ ביאת מקדש שם (ועד”ז כתב בשו”ט מלבדו יו”ט יו”ד, סי’ יד). אבל כנראה שהצ”צ ס”ל כדעת התיו”ט בהרמב”ם. וכדמוכח גם מה שהשואל הצ”צ (נדפס ב, יגדיל תורה” הנ”ל הערה 2) ע”י כז ואילן. וראה שם ע”י (מ) כתב ע”ד הנ”ל בדברי הרמב”ם, והצ”צ תפס דברי התיו”ט ולחס תמודות.

ה. אין תו"כ שטייט דאָ: „יכול על תוך ודאי ת"ל על נוך אי על נוך יכול על גובה של אוזן²⁰ ת"ל תוך נוך הא כיצד זה גדר האמצעי”.

טייטשן מפרשים²¹, אַז דער תו"כ מיינט צו זאָגן, אַז „תנוך” איז ניט סתם אַ נאָמען פונעם „גדר האמצעי” – נאָר עס איז: א) פון לשון „תוך” – אינעווייניק; און דאָס וואָס עס שטייט אויך אַ „נון”, איז עס ווי אַ סך אַנדערע ווערטער אין לשון הקודש, וואָס שטייען אַמאָל מיט אַ נון און אַמאָל אַן אַ נון²². ב) פון לשון „נך” – „חומת אנך²³ – וואָס האָט דעם באַדייט פון רום²⁴ וגובה²⁵;

און דאָס וואָס דאָ שטייט ניט דער אל"ף, און דאָרט שטייט ניט דער תי"ו, געפינט מען, כנ"ל, עד"ז אין אַנדערע ווערטער בלשון קודש.

(20) כ"ה בתו"כ הַנדפסים עם פ"ה הקרבן אהרן; עם פ"ה רבינו הלל; עם פ"ה המלבי"ם. וכן הובא בר"ש ותויו"ט נגעים פי"ד מ"ט. וכ"ה בתו"כ ע"פ כתי" רומי מנוקד (יכול על תוך ודיי). אבל בתו"כ הַנדפס עם פ"ה הראב"ד: ת"ל על תנוך אי על תנוך יכול על גובה. ובזית רענן גרס (בילקוט): על תנוך ודאי כו' ת"ל אוזן אי על אוזן וכו'. וכן הועתק בפ"ה רבינו הלל: יכול על תנוך ודאי. וראה שם בחילופי נוסחאות בפ"ה ר"ה.

(21) ראה מלבי"ם כאן. וראה ראב"ד וקרובן אהרן בפירושם לתו"כ. תויו"ט נגעים פי"ד מ"ט.

(22) כמו האנפה – ראה לקמן בפנים.

(23) עמוס ז, ז.

(24) ראה לעיל הערה 2 שכן תרגם אונקלוס תיבת תנוך, ר"ס אודנא”.

(25) וצ"ע במ"ש בקרבן אהרן כאן „לא ידעתי פ"ה מלת נוך האיך מורה על החצון”. ובראב"ד לתו"כ כאן „רשמא מוציא אותו מלשון נאספו עלי נכים שפירושו אנשים קשים מאד וכן הגבוה של האוזן הוא הקשה שבאוזן”. ובפ"ה זית רענן לילקוט שם פ"ה „על תנוך ודאי”: פ"ה הרכה שהוא למטה באוזן. ובפ"ה רבינו הלל: דהיינו מקום תחתון שבאוזן דמשמע תחת נוך. וראה שם בחילופי נוסחאות.

קען דאָך זיין אַז ווען מ'וועט זען אַז רש"י'ס פירוש דאָ „גדר אמצעי שבאוזן” איז פון תו"כ וועט מען דעריבער מיינען אַז רש"י נעמט אויך אַן דעם הסבר פון תו"כ (אין דער שייכות צווישן „תנוך” און „גדר אמצעי”) – דעריבער באַ- וואָרנט גלייך רש"י אַז „ולשון תנוך לא נודע לי”.

ועפ"ז פאָלן אַפּ בדרך ממילא די צוויי קושיות [א) דער סגנון פון רש"י „ולשון תנוך לא נודע לי”, (ב) וואָס רש"י זאָגט עס ניט אין פ' תצוה]:

רש"י קען ניט זאָגן „ולשון תנוך לא ידעתי” – ווייל ער ווייס דאָך יאָ פון אַ פירוש אין „לשון תנוך” (דער פירוש פון תו"כ); נאָר דער פירוש איז „לא נודע”: ער איז ניט אַנערקענט¹⁷ – ניט אויסגע- האַלטן „ל"י” – וואָס לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא¹⁸.

און דעריבער ברענגט עס אַראָפּ רש"י נאָר דאָ אין אונזער פרשה און ניט אין פ' תצוה, ווייל (נוסף אויף דעם וואָס בכלל איז ניט ענינו של רש"י צו שולל זיין פירושים, כולל אויך פירושי רז"ל פון חלק ההלכה שבתורה (משא"כ אין אונזער פרשה כנ"ל) – איז) אין דברי רז"ל אויפן פסוק אין פ' תצוה געפינט מען ניט קיין ביאור אין מכילתא וכו' פון „לשון תנוך¹⁹”.

(17) ע"ד ולא נודע כי באו אל קרבנה מקץ

מא, כא).

(18) והא דבכמה מקומות כותב רש"י „לא ידעתי” וכיו"ב. אף שגם שם יש מדרשי רז"ל – ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2 וש"נ – הוא לפי: א) שבכלל אין דרך פרש"י לשלול דרז"ל, כדלקמן בפנים. ב) גם בדרז"ל על אתר כתו"כ וכיו"ב אינו צריך לשלול באם מובנת השלילה בפשטות (כי אינו ע"ד הפשט כלל).

(19) וגם בפ' צו (שם ת, כג"כ) אף שמפרש בתו"כ שם „זה גדר האמצעי” אינו מפרש השייכות לתיבת „תנוך” כבפרשנותו.

דער הכרח אויף דעם: אויף „וברוח אפיך“³¹ איז רש"י מפרש „היוצא משני נחירים של אף דבר הכתוב כביכול בשׁׁ כינה דוגמת מלך בו״ד כדי להשמיע אוון הבריות כפי ההוה שיוכלו להבין דבר כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו וכן עלה עשן באפו וכן ומרוח אפו יכלו וזהו שאמר למען שמי אאריך אפי כשזעפו נחה נשימתו ארוכה וכשהוא כועס נשימתו קצרה וכו׳ וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן כו׳“³².

מ„תוך“ ו„נוך“. ולפ״ז לפי „תוך“ אינם משתמשים בהנון*. ולהעיר שכמה סוגים בפי כאלה: א) בנדו״ד שתיבה אחת מורכבת מב׳ תיבות ופי׳ תיבה זו יוצא מב׳ התיבות;

ב) „אפאיהם“ (האינו לב, כו) וכיו״ב שרשׁׁי כותב: ואונקלוס תרגם כו׳ תיבה זו לג׳ תיבות אמרתי אף אי הם – שכל האותיות ישנם בהתיבה והפי׳ רק מפרידים לג׳ תיבות, משא״כ בנדו״ד שה„נוך“ משמש לב׳ התיבות (תוך נוך).

ג) „שמים“ שפירשׁׁי (בראשית א, ח) „שא מים . . אש ומים שערבן כו׳“ – שעיקר ההוספה היא אות אל״ף, „שא מים אש ומים“, שׁׁיש לנו תיבות הרבה חסרות אל״ף לפי שאין הברת האל״ף נכרת״ (פרשׁׁי בא י, כא). וראה מפרשי רשׁׁי שם (רא״ם, לבוש, דקדוקי רשׁׁי, משכיל לדוד. ועוד).

ד) פרשׁׁי שם „שם מים“ – דמפרשים המ׳ לפניו וגם לאחריו (וראה משכיל לדוד שם**), משא״כ בנדו״ד שמפרשים התיבות „וך“ ששייכות (גם) לה„תיו“ אף שהנון׳ מפסיק. ועוד.

31) בשלח טו, ח.

32) וראה פרשׁׁי וירא יח, כג.

– מען געפינט באַ מערערע ווערטער בתנ״ך, אַז מען שטעלט צו צום שרש אַן אל״ף אַדְתָּר אַ תי״ו און עס איז אַ נאַמען פון אַ זאַך, ווי צום ביישפּיל טאַקע באַ אַנך (לויט פרשׁׁי²⁶), „ובתבונה“ ופרשׁׁי „מבין דבר כו׳“²⁷ ועוד ועוד.

און וויבאלד אַז „תנוך“ האָט ביידיע טייטשן – „תוך“ און „נוך“ – קומט אויס, אַז מיט דעם איז דער פסוק מכוון צום „גדר אמצעי“²⁸.

און כדי מען זאָל ניט אָננעמען אַז דער פירוש איז אויך אויסגעהאַלטן אין דרך הפשט

– ובפרט אַז מען האָט שוין פריער געלערנט אין פירוש רשׁׁי²⁹ אַז „האנפה, היא די רגזית“, ד. ה. אַז „אנפה“ (מיט אַ נון) איז לשון כעס ורוגז, אַזוי ווי „אף“ לשון רוגז

דאָס הייסט, אַז אויך לויט הפי׳ ע״פ פשׁׁי״מ פון רשׁׁי איז דאָ ווערטער וואָס שטייען אַמאָל מיט און אַמאָל אַ אַ גע״וויסן אות (נון) –

דעריבער זאָגט רשׁׁי „ולשון תנוך לא נודע לי“, שולל זיין דעם פירוש, כנ״ל.

ו. דער טעם וואָס רשׁׁי נעמט ניט אַן דעם פירוש: רשׁׁי האַלט אַז אַ וואָרט וואָס שטייט מיט אַ נון און אַן אַ נון האָט יעדער פון זיי, ע״פ פשׁׁי״מ, אַן אַנדער טייטש³⁰.

26) ח״ש כה, ג.

27) תשא לא, ג.

28) וכו׳ה בת״י דלעיל הערה 2.

29) שמיני יא, יט.

30) מפירוש הראב״ד וקרבן אהרן ותויו״ט ועוד (וכ׳ה במלבי״ם) שם משמע שמפרשים שלדעת התו״כ תיבת „תנוך“ היא מלה מורכבת

(* ועפ״ז צ״ע במלבי״ם שם שמפרש שבהוראה זו „תוך“, הנון שבאמצע להקטין התוך כו׳ – דלכאורה לפי תיבת „תוך“ שבהתיבה, הוא רק „תוך“, אשר לכן הוצרך לצרף ב׳ התיבות בתו״כ.

(** בספר זכרון לרשׁׁי שם כתב דהנוסחאות שכתוב בהם שם מים במ״ם נ״ל שאינן נכונות (כי הוא זעת ר״י ב״ח כו׳). וליתא ברשׁׁי כתי״ה הא׳ קלא. קמה (הר טולח). ובדפוס שני איתא רק, שמים אש ומים שערבן כו׳. אבל ברוב הדפוסים ומפרשי רשׁׁי איתא. וכן משמע ברמב״ם כאן.

[ובפרט נאך אַז אותיות „תנוך“ איז ניט דומה³⁶ צו אותיות „אנך“ כנל³⁷].

ז. ע"פ כהנ"ל איז אויך פאַרשטאַנדיק וואָס רש"י זאָגט דאָ, „הפותרים קורים לו סנדרוס“ (ניט ווי אין פ' תצוה וואו ער זאָגט „שקורין סנדרוס“):

דער ענין פון „פותרים“ איז ע"ד ווי דער ענין פון פתרון החלום – ווי מען האָט געלערנט פריער (אין חומש בראשית) אַז דער שר המשקים, האָט

36 בפרש"י ח"ש שם שבתיתב אנך האל"ף היא הוספה, ובפרש"י שמות ג, ב שלפעמים מוסיפים תי"ו. ועפ"ז י"ל לכאורה תיבת „תנוך“ שיש בוה השורש „נכה“ שבאנך.

אבל (נוסף ע"ז שמצד פרש"י ח"ש שם אין לפרש כבתוי"כ – נוך, גובה*, כבהערה שלפנ"ז, הרי) הוספת התי"ו המבואר ברש"י שמות שם היא להורות על ענין הדביקות – ראה דקדוקי רש"י (באר רחובות) – שאינו שייך בנדו"ד.

37 ע"פ פ' ה' הצ"צ (הנ"ל הערה 2) בגדר האמצעי שבאזון – אולי י"ל מענינים מופלאים ע"ד ההלכה בפרש"י עה"ת: שזה שמוסיף „ולשון תנוך לא נודע לי“ כוונתו לא רק לשלול הפי' שבתוי"כ, כפי' לשון „תנוך“ כ"א שנפק"מ גם להלכה:

הלשון „גדר אמצעי שבאזון“ מצ"ע יש לפרש שקאי על כל העליונה של אוזן שקשה כ"סחוס" ו„נקי גדר האמצעי כיון שיש לו דבר מקיף למטה בחלק גדול מן האוזן ועוד דגם שם בעליונית האוזן יש קצת עור רך קצת ע"ג הקשה" (צ"צ שם. וראה לעיל שוה"ג להערה 13 שגם ברמב"ם כפיה"מ משמע כן וגם שם מפרש „והוא אמרם תנוך אוזן זה גדר האמצעי“).

משא"כ לפי' התוי"כ תיבת „תנוך“ – „תוך“ „נוך“ – מוכרח לומר שהוא גדר האמצעי בפני נקב האוזן כפי' הראב"ד לתוי"כ. וק"א שם*.

(* אלא ש"ל שטע"פ פרש"י נוך הוא כמו נכה, וגם מצד זה שייך לגדר האמצעי שבאזון, ע"ד פי' ה' בראב"ד לתוי"כ צו שם.

(* כ"כ בצ"צ שם בפ"ה הק"א. ובשו"ת מלבושי יו"ט שם תפס בא"א בק"א מופרש דברי התוי"כ ע"ד הנ"ל ברש"י. וצט"ג.

מזה משמע, אַז כאָטש „אף“ קען האָבן דעם טייטש פון רוגז וכעס, ווי אנפה, איז דאָס גלאַטיק דאָן ווען עס שטייט דערביי „רוח“, „עשן“, „אאריך“ (נשימותי^{32*}) וכיו"ב, אָבער דער וואָרט „אף“ פאָר זיך מיינט (ניט כעס ורוגז, נאָר) דער אבר האף כפשוטו (נאָז)³³.

און דערפאַר איז ניט גלאַטיק אָננע-מען אין פשש"מ אַז „תנוך“ איז לשון „תוך“.

רש"י קען ניט אָננעמען אַז „תנוך“ איז פון לשון „נוך“ – רום וגובה ווי „חומת אנך“ (נוסף אויף דעם שינוי פון א ת, כנ"ל) – ווייל דער לשון „אנך“ גופא מיינט ניט לשון „רום“, נאָר דאָס איז אַ „בדיל“ צו מעסטן די גלייכקייט פון אַ חומה³⁴, און די שייכות פון דעם „בדיל“ צו „גובה“ ו„רום“ איז בלויז אין דעם וואָס מען לייגט דעם „בדיל“ אויף דעם גובה החומה³⁵;

און דערבער איז ניט גלאַטיק צו זאָגן אַז דער טייטש פון „על תנוך“ איז „על גובה“ – דערפאַר וואָס דער וואָרט „תנוך“ איז ענלעך צו תיבת „אנך“ – ווייל „אנך“ גופא מיינט ניט „גובה“

32* שהרי אי אפשר להאריך האף עצמו. 33 בפרש"י לך (יז, יא) „ונמלתם כמו ומלתם והנזן בו יתירה ליסוד הנופל בו לפרקים כגון נ' של נושך ונ' של נושא כו" – ה"ז נון יתירה כיסוד נופל בתחלת התיבה* ולא באמצע התיבה. ומזה שלא פירש רש"י בבשלה שם שאף הוא משרש אנף (כהרד"ב בספר השרשים שלו) מוכח שלא ס"ל כן. ועד"ז מובן בנדו"ד.

34 ראה פרש"י ומצודות (ועוד) עמוס שם. 35 ובפרט לפרש"י ח"ש (שם) (אבל הוא בחצאי רבוע) שכתב „חומת אנך שהוא מן נכה רגלים“ וראה ראב"ד לתוי"כ פ' צו שם.

(* וגם שם י"ל שהכרוז הוא כיון שהוא לשון ציווי ונפעל לא יבוא בציווי (וראה דקדוקי רש"י (מירא דכ"א) שם).

„לען“ אין די צייטן פון רש"י זאל זיין פון דעם זעלבן שורש פון אַ לשון-קודש וואָרט אין חומש!?

איז יתירה מזו געפינט מען אין פירוש רש"י (אין פרשת דברים⁴¹): אויף „צידור“ נים יקראו לחרמון שריון והאמורי יקראו לו שניר“ זאָגט רש"י „הוא שלג בלשון אשכנזי ובלשון כנעני“. ד.ה. אַז דער נאָמען פון „שלג“ אין לשון אשכנזי און אין לשון כנעני בנמן רש"י איז פון זעלבן אויסשפראַך ווי די „אמוריים“ וואָס „יק“ ראו לו שניר“ – אַ לשון אין חומש.

[ולהעיר: אויך איצט ווערט „שלג“ אָנגערופן אין לשון אשכנזי (און אַזוי אויך אין ענגליש) בדומה צו „שניר“ – „שניי“ „סנאו“]⁴².

ועד"ז איז דער וואָרט „טנדרוס“ בימי רש"י פון שורש „תנוך“ וואָס שטייט אין חומש.

ט. מיינה של תורה שבפרש"י:

ס'איז מבואר אין קבלה⁴³ אַז די סיבה פון נגעים איז מצד „הסתלקות אור החכמה, כי מצורע חשוב כמת וכתוב ימותו ולא בחכמה“. און חסידות⁴⁴ איז דאָס מבאר בארוכה ווי דאָס איז אין עבודת האדם: מוחין דאימא – בחי' בינה, התבוננות אין גדלות הבורא, איז מעורר באַ דעם מענטשן אַן אהבה בבחי'

געזען אין חלום „שלשה שריגים“ און יוסף האָט אים פותר געווען אַז דאָס מיינט „שלשת ימים“³⁸. און עד"ז ביי חלום פרעה וועגן די „שבע פרות גו“ וואָס יוסף האָט פותר געווען אַז דאָס מיינט „שבע שנים“³⁹. ד.ה. אַז פתרון באַשטייט אין דעם, אַז כאָטש אין חלום האָבן זיי ניט געזען קיין „ימים“ אָדער „שנים“, האָט יוסף זיי פותר געווען – אויפגעדעקט און אָנגעוויזן אויף דעם מכוון פון דעם חלום – די ג' ימים און ז' שנים. ד.ה. אַז „פותרים“ געפינען דעם צד השווה פון צוויי זאָכן וואָס זיינען ניט גלייך.

און דעריבער, נאָך דעם וואָס רש"י זאָגט „ולשון תנוך לא נודע לי“ – אַז אין פשוטו של מקרא איז ניט מתאים דער פאַרגלייך פון „תנוך“ צו „תוך“ און „נוך“ – איז ער אָבער ממשך, אַז „הפותרים קורים לו טנדרוס“:

די וואָס זיינען „פותר“ און גלייכן צו לשונות⁴⁰ (וואָס לויט זייער דרך הפירוש איז דאָ אַ הסברה אויף „לשון תנוך“, מצד דעם דמיון פון „תנוך“ צו „תוך“ און „נוך“), זאָגן זיי, אַז דאָס איז אויך דער טעם וואָס דער „לעז“ פון „תנוך“ איז „טנדרוס“, ווייל ביידע ווערטער האָבן אַ „דמיון“ אין הברה – „טנדרוס“ האָט (די הברה פון) אַ תי, נון און וואו (ע"ד ווי אין „תנוד“) – און דעריבער איז דער „פתרון“ פון וואָרט „תנוך“ אין „לעז“ – „טנדרוס“.

ח. לכאורה: ווי קען זיין אין פשוטו של מקרא אַזאָ זאָך, אַז אַ וואָרט אויף

(38) וישב מ, יב.

(39) מקץ מא, כו.

(40) עפ"ז יובן גם ל' רש"י בתצוה כח, כב: ואף שרשרות פתר מנחם כו' לשון שרשים ואמר שהרי"ש כו'.

(41) ג, ט.

(42) ויתירה מזו י"ל, שכולם באים משורש „שלג“ שבלה"ק, וא"כ הרי"ז כנדוד'.

(43) ע"ח של"ח פ"ז. הובא בלקו"ת ריש פרשתנו*. ועוד.

(44) לקו"ת פרשתנו שם. סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת המצורע. ובכ"מ.

(* בלקו"ת שם: של"ז (ע"פ דפוס שקלאב, תקס).

דעם) רצוא און כלות הנפש וואָס ווערט מצד מוחין דאימא (בינה), אַז עס זאָל זיין מתאים צום ענין „שוב“ (וואָס קומט מצד בחי' כהן – חכמה); און צוזאַמען מיט (– נאָכן אויפּטאַן) דעם תיקון אין דעם „רצוא“, קען (דערנאָך) זיין „ויצא הכהן גו“ – די המשכת אור החכמה אין „מוחין דאימא“, וואָס איז מבטל די אפֿ-שריות פון נגעים.

און די צוויי פרטים אין דער טהרה זיינען מרומז אין דעם פסוק און אין פרש״י: „ונתן הכהן על תנוך אהן המטהר הימנית גו“ ווייזט אויף דער המשכת אור החכמה (ונתן הכהן) אין מוחין דאימא – „אוזן“ – „שמיעה“ והתבוננות⁴⁸.

און אויף דעם זאָגט רש״י „ולשון תנוך לא נודע לי“ – די טהרה און תיקון אין „תנוך אוזן“, אין מוחין דאימא, איז „לא נודע“⁴⁹, קומט ניט פון זיך אַליין דורך דער המשכה פון מוחין דאבא (דורכן כהן)

[רש״י זאָגט דעם לשון „לא נודע“ – לשון נפעל „ידיעה“ ופעולה וואָס איז מאליו וממילא – און ניט „לא ידעתי“ וכיו״ב]

כהן – ספורנו עה״פ, או שההבאה היא בנפשו שלא להשהות (תו״כ עה״פ).

48 ראה מאוי״א בערכו (וש״ג): און נק' בינה כו'. וראה סהמ״צ שם (ק, סע״ב) במוחין דאימא בינה הוא השגה והתבוננות והיא כמו בחי' שמיעה שמשגי הדבר.

ולהעיר ע״ד הנל (בפנים) מתורת לוי״צ הערות למס' נגעים ע' שנט ואילך.

49 ע״ד הפי' לא ידעתי נפשי (ראה מק״מ ר״פ צו) ע״ס כו' לא ידענו (לקו״ת חקת סד, א) איני יודע באיזו דרך כו' (ברכות כח, ב) מצד פנימיות הנפש שלמעלה מידיעה (אוה״ת פנחס ע' אנט ואילך. ד״ה אך בגורל תרכ״ו. ד״ה אשירנו תרפ״ח, תרצ״ו. וראה לקו״ת ויקרא ג, סע״ד).

רצוא, אַרויסצוגיין פון זיין מציאות און (וועלן) נכלל ווערן אין אלקות.

מוחין דאבא, פון חכמה, וואָס איז הע-כער פון בינה, בריינגט ביטול לאלקות בתכלית, און דאָס קומט אין דער תנועה פון „שוב“, ניט אין כלות הנפש, נאָר אין דעם ביטול אין עסק התורה און מעשה המצות למטה.

„נגעים“ ווערן מצד „הסתלקות אור החכמה“: בשעת עס פעלט דער תכלית שלימות הביטול פון חכמה (און דורכדעם פעלט דער אַראָפּטראָגן זיין רצוא און כלות הנפש אין „שוב“ – לימוד התורה און קיום המצות), דעמאָלט (ווען ס'איז דאָ נאָר די התבוננות מצד מוחין דאימא) קען דער רצוא געבן אַן אָרט פאַר אַ יניקה לחיצונים (ע״ד ווי פון דער הת-להבות אין תפלה אַליין קען נאָכדעם אַרויסקומען אַ הרגש פון ישות וכו' ביז אַ התלהבות בלתי רצוי⁴⁵).

דעריבער איז דער תיקון פון די נגעים און זייער רפואה דורך אַ כהן, וואָס כהן איז ממשיך דעם אור החכמה, און מצד דעם ווערט די טהרה פון די נגעים – עס איז דוחה די יניקת החיצונים (ווי ס'איז מבואר בארוכה אין חסידות).

יוד. אין דער טהרה דורך דעם כהן זיינען פאַראַן צוויי פרטים⁴⁶: „והובא אל הכהן“ און „ויצא הכהן אל מחוץ למחנה“. כדי צו מתקן זיין ענין הנגעים איז ניט גענוג די המשכת אור החכמה כשלעצמה („ויצא הכהן גו“), נאָר עס מוז (פריער) זיין דער „והובא אל הכהן“ – דער תיקון אין דעם (אַרט⁴⁷ פון די נגעים – אין

45 לקו״ת שם. ע״ד פלשתים דקדושה וכו' (תו״א ג, א ואילך. תו״ח ר״פ תולדות פו״).

46 לקו״ת פּרשתנו כה, א ואילך.

47 להעיר ש״והובא“ צ״ל למקום שמתר לבוא לשם (מקומו – אלא שבמקומו גופא הקרוב למקום

מ'איז פותר די מוחין דאימא, די הת-
להבות און רצוא וואָס קומט אַרויס פון
בינה, אַז עס זאָל זיין ווי עס מאָנט זיך
לויט דער כוונה פנימית.

און דערנאָך ווערט נמשך דער אור
החכמה אין דעם תנוד, ביז אויך „על
בוהן ידו גו' ועל בוהן רגלו" – אין קיום
המצות במעשה, ביד ורגל⁵¹,

וואָס דעמאָלט ווערט בטל דער ענין
פון נגעים און „וכפר עליו הכהן וטהר"⁵².

(משיחת ש"פ מצורע תש"ל)

נאָר עס דאַרף זיין (פריער) דער תיקון
אין דעם פגם פון מוחין דאימא – אין
בינה עצמה (ע"ד ווי תשובה דאַרף זיין
באותו מקום⁵⁰).

און דער תיקון אין מוחין דאימא איז
נרמז אין לשון „והפותרים" וואָס מיינט
– ע"ד הנ"ל בפתרון חלומות – אַז
ס'זיינען דאָ צוויי זאָכן וואָס אויסערלעך
זעען זיי אויס צו זיין ענינים שונים, און
דער פתרון איז וואָס מ'איז מגלה און
מפרש דעם תוכן פנימי וואָס איז זיי
מקשר ומאחד.

אין עבודת האדם בנדו"ד מיינט עס:

51) ראה תורת לוי"צ שם.

52) פרשתנו יד, כ.

50) לקו"ת פרשתנו שם לענין זה שצריך לתקן

תחלה המעוות במוחין דאימא.

